

Búskaparligar avleiðingar av einskiljing av Føroya Banka

Innihaldsyvirlit

1. Inngangur
2. Føroyski fíggjarmarknaðurin og duopolið
3. Økt kapping á føroyska fíggjarmarknaðinum
 - 3.1. Verandi duopol ella kapping og meira effektivur fíggjarmarknaður
 - 3.2. Kappingarframi á fíggjarmarknaðinum
 - 3.3. Orsøkir til ymiska kappingarstöðu: Bygnaður og søgulig bakgrund
4. Avleiðingar av øktari kapping: Lægri rentustøði, størri keypsorka, størri íløgur og størri búskaparvøxtur og minni yvirskot hjá fíggjarsektorinum.
5. Avleiðingar av broyttum ognarviðurskiftum
 - 5.1. Privatir eigarar mótvegis almennum eigara
 - 5.2. Tvinnir leiklutir hjá landsstýrinum, bankaeigari og kappingarfremjandi myndugleiki
 - 5.3. Skilnaður millum almenn áhugamál og áhugamál hjá privatari fyrirkomu
 - 5.4. Strategiskur eigari mótvegis fleiri smáum eigarum
6. Einskiljing frígevur fíggjarorku hjá landskassanum
7. Samandráttur og niðurstøða

1. Inngangur

Landsbankin skal eftir áheitan gera eina meting um hvørjar búskaparligar fylgjur ein einskiljing av Føroya Banka kann hava við sær.

Landsbankin hevur avmarkað svar sítt, so bankin bert hevur gjørt metingar um tey serøkir, landsbankin arbeiðir við dagliga, nevnliga um fíggjarmarknaðin, landsins fíggjarlóg og tjóðarbúskaparlig viðurskifti sum heild. Landsbankin hevur eisini avmarkað svar sítt til bert at umfata einskiljing av Føroya Banka og ikki eina meting av einskiljingum sum heild.

Landsbankin hevur ikki gjørt nakra meting av virði bankans, hvussu stórir partur av partapeningi bankans eigur at vera seldur hvussu skjótt, og aðrar corporate finance spurningar.

Landsbankin lýsir í 2. og 3. parti føroyska fíggjarmarknaðin og serliga kappingarviðurskiftini. Í 4. parti verða búskaparligu avleiðingarnar av øktari kapping lýstar.

Tvær orsøkir eru til, at landsbankin ger so nógv burtúr kappingarviðurskiftunum. Onnur er, at landsbankin heldur, at tað hevði fingið nógvar positivar avleiðingar fyri føroyska búskapin, um meir kapping var á fíggjarmarknaðinum. Hin er, at Føroya Banki hevur størri virði, um verandi duopol á marknaðinum heldur fram, enn um verulig prískapping verður. Støða landsstýrisins til kappingarviðurskiftini á fíggjarmarknaðinum hevur tí týdning í samband við einskiljingina av Føroya Banka. Landsbankin heldur, at landsstýrið í fyrsta lagi eigur at taka støðu til, um landsstýrið ynskir at stuðla uppundir kapping á fíggjarmarknaðinum, og í øðrum lagi at siga frá støðu síni til møguligar keyparar av Føroya Banka, áðrenn bankin verður seldur.

Í 5. parti verða avleiðingarnar av broyttu ognarviðurskiftunum lýstar, og í 6. parti er ein lýsing av, hvussu einskiljingin og afturgjalding av skuld kann frígeva fíggjarorku hjá landskassanum.

Til seinast er samandrættur og niðurstøða í 7. parti.

Januar 2005

Landsbanki Føroya

2. Føroyski figgjarmarknaðurin og duopolið

Føroyski figgjarmarknaðurin er nógv merktur av verandi duopoli. Føroya Banki og Føroya Sparikassi standa fyri umleið 85 % av útlánunum hjá peningastovnunum. Teir báðir stóru peningastovnar hava ein marknaðarpart á 65 %, um ein tekur allar føroyskar figgjarmarknaðar við, t.e. grunnar, Føroya Realkredittstovn og tryggingarfeløg. Viðmerkjast skal tó, at stór føroysk virki í ávísan mun taka lán í útlenskum figgjarmarknaðum. Privat húski og smærri og miðalstór virki í Føroyum taka mestsum bert lán í føroyskum peningastovnum.

At tað bert eru tveir týðandi kappingarneytar á føroyska figgjarmarknaðinum hjá húskjum og smærri virkjum, ger, at prískappingin er sera lítil og at ymisk produkt, ið kundu givið verandi produktum kapping, ikki koma á marknaðin. Marknaðurin gerst tí lítið effektivur.

Føroysk sethúsafigging er eitt dømi um, at kappingin á føroyska marknaðinum er lítil. Danskir realkredittstovnar læna 1. veðrættarlán til sethúsafigging, sum umfatar 80 % av húsavirðinum, fyri 2,93 % í rentu (við ársenda 2004), og bankar læna til 2. veðrætt fyri 7 %. Føroyskir peningastovnar veita vanligi eitt 1. veðrættarlán upp til 700 tús. kr. fyri 4,25 %, og eitt 2. veðrættarlán fyri 7 %. Fyri eitt hús, sum kostar 1,5 mió. kr., er rentuútreiðslan í Føroyum 75 tús. kr. um árið, meðan hon er 45 tús. kr. í Danmark. (Sí talvu 1.) Orsøkin til, at rentukostnaðurin hjá dønnum er so nógv lægri, er serliga, at realkredittstovnar veita bílig lán heilt upp til 80 % av húsavirðinum.

Á innlánssíðuni eru eisini tekin um vantandi kapping. Nettouppspararar í Danmark fáa rímliga gott avkast av uppsparing síni, tá teir seta uppsparing sína í lánsbrøv. Til 2002 loysti tað seg ikki at spara við lánsbrøvum orsakað av høga skattinum. Hesin trupulleiki er nú loystur, og føroyingar gjalda nú bert vanligan rentuskatt av lánsbrøvum. Hóast nógvir spararar nú høvdu havt fyrimun av lánsbrævauppsparing, so lýsa føroyskir peningastovnar ikki nógv alment við hesum móguleika. Ein orsök kann vera, at lánsbrøv kappast við vanlig peningastovnsinnlán, og at peningastovnar høvdu mist innlán, um fólk fóru at spara upp við lánsbrøvum. Um vanligir uppspararar høvdu flutt munandi part av uppsparing síni yvir í lánsbrøv, so hevði hetta í nógvum førum ført til minkandi yvirskot hjá peningastovnunum, hóast peningastovnar eisini høvdu fingið inntøkur av at umsitið og handla virðisbrøv.

Tað er neyvan sannlíkt, at nógv uppsparing verður flutt yvir í lánsbrøv, uttan so, at verulig kapping verður um føroysku uppsparingina.

Sum heild kann sigast, at tað er sannlíkt, at økt kapping bæði hevði verið til fyrimuns fyri nettouppspararar og nettolántakarar.

3. Økt kapping á føroyska figgjarmarknaðinum

Landsbankin skal í hesum parti viðgera avleiðingarnar av øktari kapping. Onnur orsøkin er, at økt kapping á figgjarmarknaðinum kann hugsast at fáa stór positiv árin á bæði húskir, fyrirtøkur og almenna búskapin. Hin orsøkin er, at økt kapping hevði ført til, at yvirskotið hjá Føroya Banka hevði minkað, og at virði bankans tí hevði minkað. Landsbankin heldur tí, at landsstýrið fyrst eigur at taka støðu til, um tað ætlar at fremja kapping á føroyska figgjarmarknaðinum, og síðan sigur frá støðu síni, so keyparar av bankanum kunnu hava móguliga broyttu fortreytirnar við í huga, tá prísur skal ásetast fyri bankan.

3.1. Verandi duopol ella kapping og meira effektivur figgjarmarknaður

Einskiljing av Føroya Banka førir ikki í sær sjálvum til økta kapping á figgjarmarknaðinum. Ein ella fleiri nýggir privatir eigarar fara at hava sum fremsta mál, at yvirskot bankans skal verða so stórt sum møguligt. Tað er sostatt væl hugsandi og eisini sannlíkt, at nýggju eigararnir fara at halda fram við verandi duopoli, og ikki vilja taka nakað stig, sum kann føra til økta kapping.

Hinvegin eigur landsstýrið, sum nevnt omanfyri, at viðgera kapping á figgjarmarknaðinum sum ein part av einskiljingarmálinum, bæði tí landsstýrið hevur áhuga í, at verulig prískapping verður, og tí støða landsstýrisins til kapping hevur ávirkan á virði bankans.

3.2. Kappingarframi á figgjarmarknaðinum

Bæði í ástøðini og í praktiskum royndum hava kappingaravmarkandi tiltøk hjá fyrítøkum negativar avleiðingar fyri brúkarar, t.e. húskir og fyrítøkur. Aloftast síggjast kappingaravmarkandi tiltøkini aftur sum vantandi effektivitetur, minking av útboðnum og sum hægri prísir. Kappingaravmarking førir vanliga til lægri livistøði hjá húskjunum og til minni yvirskot og verri kappingarføri hjá fyrítøkunum. Myndugleikar um allan heim vísa tí áhuga fyri, at effektiv kapping er á flestøllum marknaðum.

Føroyskir myndugleikar og brúkarar (t.e. húski og fyrítøkur) hava áhuga í, at effektiv prískapping verður á føroyska marknaðinum. Í 4. parti verður greitt frá positivu árinum av effektivari kapping, og um hví føroysku myndugleikarnir eiga at fylgja við og stuðla uppundir kapping á føroyska figgjarmarknaðinum.

Føroyska kappingarlógin hevur, sum er, ikki somu amboð sum kappingarlógir í øðrum londum. Aðra staðir í heiminum er heimild í kappingarlógini at forða fyri samanlegging, um marknaðarparturin hjá einari fyrítøku verður ov stórur. Hetta er eitt sera týðandi amboð, um ein ynskir at stuðla uppundir kapping á einum marknaði. Fleiri lond hava eisini møguleika at sundurliða eina fyrítøku, um hon fær ov stóran marknaðarpart. Hetta amboðið hevur føroyska kappingarlógin heldur ikki.

Landsbankin heldur, at landsstýrið eigur aktivt at virka fyri at fáa kapping, og at føroyska kappingarlógin eigur at hava allar neyðugar heimildir at forða kappingaravmarkandi atburði og ognarviðurskiftum.

3.3. Orsøkir til ymsa kappingarstöðu: Bygnaður og søgulig bakgrund

Á nøkrum marknaðum er sera hørð kapping, uttan at landsmyndugleikarnir hava fyri neyðini at gera inntriv. Á øðrum økjum er sera lítil kapping, og myndugleikarnir mugu gera inntriv til tess at fremja kapping. Tvær av høvuðsorsøkunum til líta kapping eru, um stórrakstrarfyrirminir eru í framleiðslu av vøruni ella tænaðstuni (economies of scale), ella um tað er torført at byrja eina nýggja fyrítøku, sum kann kappast við tær verandi (high entry barriers). Bæði eru galdandi fyri føroyska figgjarmarknaðin. Ein og hvør kann ikki byrja sín egna peningastovn og kappast móti peningastovnunum sum eru. Tað krevjast bæði stórir eginpeningur, framkomnar teldu-, roknskapar-, og flytingarskipanir og fólk við útbúgvingum og royndum, sum svara til tey krøv, ið eftirlitsmyndugleikarnir krevja. Fíggjarmarknaðurin er sostatt av einum tílíkum slag, at tað helst altíð verður neyðugt, at almennu myndugleikarnir fylgja við, so hóskaði kapping verður á honum.

Kappingin er eisini komin fram úr søguligu gongdini á einum marknaði. Við støði í døminum úr 2. parti kann ein samanbera føroyska figgjarmarknaðin við danska. Ein kann undrast á, hvussu tað í Danmark ber til, bæði at lata uppspararar fáa meir fyri sína uppsparing, og lata lántakarar fáa bíligari lán, uttan at fíggjarstovnssektorurin gerst órentabul.

Ein av høvuðsorsøkunum er at finna í søguni og stovnsbygnaðinum á figgjarmarknaðinum. Danir hava leingi havt realkredittfígging, meðan føroyingar ikki enn hava realkredittfígging til sethúsabygging. Á danska figgjarmarknaðinum hava realkredittstovnar og peningastovnar lagt seg á hvør sín part av figgjarmarknaðinum. Realkredittstovnarnir læna út við trygd í fastari ogn, meðan peningastovnarnir mest veita onnur sløg av láni. Gongdin í lötuni er, at peningastovnarnir og realkredittstovnarnir í stöðugt størri mun eru farnir inn á marknaðin hjá hvørjum øðrum.

Realkredittstovnarnir eru sera effektivir lánveitarar á sínum øki. Kappingarførið hjá realkredittstovnum hevur verið so gott og kostnaðarstöðið so lágt, at teir hava tikið lánsmarknaðin til fastognarfígging frá peningastovnum. Teir læna við einum rentumarginali á umleið 0,55 % í meðal. Danskir peningastovnar læntu út við 3,9 % rentumarginali í meðal í 2003. Um ein roknar rentumarginalin í meðal fyri lánveitingina hjá realkredittstovnum og peningastovnum í Danmark, er hann 1,9 %. Rentumarginalurin í Føroyum hjá føroyskum peningastovnum, sum bæði læna út til fastognarfígging og aðra fígging er 4,2 %. (Sí talvu 2) Meðalrentumarginalurin á føroyska marknaðinum er sostatt dupult so stórur sum á danska.

Realkredittskipanin er ein sera effektiv lánveitingarskipan til fastognarfígging. Í lötuni er eingin lóggáva, sum ásetur reglur fyri realkredittvirksemi í Føroyum, men til ber at gera føroyska lóg, sum er tillaging av donsku lógini á økinum. Tað hevði økt munandi um kappingina á føroyska marknaðinum, um føroyskir lántakarar kundu tikið realkredittlán. Hetta kann annaðhvørt gerast við at fáa útlenskar aktørar, ið kunnu bjóða føroyskum lántakarum henda møguleika, inn á føroyska marknaðin, og/ella við at lata føroyskar lánveitarar sum Húsálansgrunnin og Realkredittstovnin fáa lóggávuheimild at veita tilík lán. Skal kappingin við verandi figgarstovnar vera á jøvnum fœti, so krevst, at Húsálansgrunnurin og Føroya Realkredittstovnur vera umskipaðir.

4. Avleiðingar av øktari kapping: Lægri rentustøði, størri keypsorka, størri íløgur og størri búskaparvøxtur og minni yvirskot hjá figgjarsektorinum

Økt kapping á figgjarmarknaðinum kann fáa stór positiv árin fyri føroyska búskapin. Landsbankin skal tí lýsa nøkur dømi um tey árin, ið kunnu standast av øktari kapping.

Um rentan fyri sethúsálán í Føroyum hevði verið á sama støði, sum í Danmark, so hevði hetta frígjørt stóra keypsorku hjá vanligu brúkaranum. Á figgjarlógini fyri 2005 roknar landsstýrið við at veita 86 mió. kr. í rentustuðli til sethúsaeigarar. Rentustuðulin er 40 % av bruttorentuútreiðslunum hjá húskjunum. Bruttorentuútreiðslan hjá sethúsaeigarum er sostatt mett at verða umleið 215 mió. kr. í 2005. Um føroyski lántakarinn kundi lænt fyri danska realkredittrentu, so hevði bruttorentuútreiðslan verið 127 mió. kr. (Sí talvu 3). Nettorentuútreiðslan er tann parturin av rentuútreiðslunum sum húskini gjalda sjálvi. Hon er um 129 mió. kr. við verandi rentustøði, men hevði minkað niður í 76 mió. kr., um rentan var tann sama sum á danska realkredittmarknaðinum. Hetta hevði givið føroysku húskjunum 53 mió. kr. meir at keypa fyri um árið. Ein so stór øking av keypsorkuni hevði økt um búskaparlíga virksemið í landinum.

Henda rentulækking og øking av keypsorkuni kundi møguliga eisini ført til minni lönarkrøv og harav batnandi kappingarføri.

Ein lækking av rentuútreiðslunum hevði eisini minkað um rentustuðulsútreiðslurnar hjá landskassanum. Sambært figgjarlógini 2005 væntar landsstýrið at skula rinda 86 mió. kr. í rentustuðli í árinum. Um sethúsálansrentan, orsakað av kapping, lækkar niður á danska

realkredittstøðið, so skulu landskassin og kommunurnar bert gjalda 51 mió. kr. í rentustuðli. Fíggjarlóg landsins og fíggjarætlanir kommunanna høvdu sostatt batnað 35 mió. kr., um rentustøðið var tað sama sum í Danmark.

Hesar metingar byggja á, at rentustøðið í Føroyum er líkt tí danska, men roknast má við, at føroyska rentustøðið hevði verið eitt vet hægri enn í Danmark. Sum dømi kann nevast, at tá landskassin lænir 1 ára lán á marknaðinum, so er rentan 0,15 % hægri enn rentan, sum danski ríkiskassin kann læna fyri.

Økt kapping hevði somuleiðis ført til lægri rentuútreiðslur hjá fyrítøkum. Fyrítøkurnar høvdu harvið fingið størri yvirskot.

Rentustøðið er sera týðandi fyri íløgnavgerðir. Um rentustøðið hevði lækkað, so høvdu íløgurnar vaksið. Størri íløgur føra vanliga til størri búskaparvøxtur uppá longri sikt.

Eitt lægri rentustøði hevði eisini bøtt um kappingarførið hjá føroyskum fyrítøkum móttvegis útlenskum fyrítøkum.

Fyri peningastovnssektorin hevði økt kapping ført til lægri yvirskot. Peningastovnarnir høvdu verið noyddir at lækka kostnaðarstøðið. Eftir tillagingar høvdu teir afturvunnið ein part av inntøkumissinum. Ein øktur búskaparvøxtur og økt búskaparligt virksemin hevði bøtt nakað um úrslitið hjá peningastovnunum. Tilsamans hevði yvirskotið tó verið á lægri støði enn frammanundan.

5. Avleiðingar av broyttum ognarviðurskiftum

Landsbankin hevur lýst nakrar av teimum prinsipiellu broytingunum sum broytt ognarviðurskifti hjá Føroya Banka fara at hava við sær í hesum parti. Hesar broytingar fara fram uttan mun til, um kappingarviðurskiftini verða broytt ella ikki.

5.1. Privatir eigarar móttvegis almennum eigara

Føroya Banki er í lötuni ein væl rikin banki. Hinvegin hevur hann ikki privatar partaeigarar, sum hava áhuga í, at yvirskot bankans verður størst møguligt. Eisini kann tað kennast sum eitt haft um beinið hjá leiðslu bankans, at vera ein almennur føroyskur banki. Td. kann hugsast, at bankin gerst minni áhugaður at fara í gongd við virksemin uttanfyri landoddarnar. Tað hevði kanska verið torført at skula greitt frá, hví ein “almennur” føroyskur banki kundi veitt lán til útlenskar verkætlanir, samstundis sum hann noktaði lán til føroyskar verkætlanir. Um tann ”almenni” føroyski bankin misti nógvan pening uppá lán, sum vóru veitt í útlandinum, er ikki vist, at almenningurin og politisku myndugleikarnir høvdu viljað skilt, hví skattaborgarans peningur var mistur á henda hátt. Sum heild kann væl hugsast, at ein almennur banki er minni áhugaður at átaka sær størri váða fyri at fáa størri avkast. Tað er tryggari fyri leiðsluna at veita lán við minni váða.

5.2. Tvinnir leiklutir hjá landsstýrinum, bankaeigari og kappingarfremjandi myndugleiki

Landsstýrið hevur sum eigari av Føroya Banka og sum almennur kappingarfremjandi myndugleiki tveir leiklutir, ið stríða móti hvørjum øðrum.

Annar leikluturin er at vera eigari av helvtini av einum duopoli. Sum eigari av Føroya Banka hevur landsstýrið fyrimum av, at duopolið heldur fram, tí bankin við lítlari kapping fær trygt

yvirskot og rindar vinningsbýti til landskassan. Vinningsbýtið til landskassan er størri og virðið á bankanum er størri, um bankin heldur fram sum duopol, og kappingin er lítil.

Í hinum leiklutinum skal landsstýrið verja áhugamálini hjá brúkarunum, t.e. vinnulívinum og húskjunum, og eigur tí at arbeiða fyri, at fremja kapping á føroyska figgjarmarknaðinum, so rentustøðið fæst niður.

Tað er prinsipielt óheppið, at landsstýrið kann hava áhuga í, at prískapping ikki verður á føroyska figgjarmarknaðinum, og sostatt kann hava áhugamál, ið stríða móti áhugamálum brúkaranna.

Landsbankin heldur tó ikki, at nakað landsstýri kann sigast tilvitað at hava arbeitt móti kapping á figgjarmarknaðinum. Hinvegin kemur landsstýrið burtur úr støðuni, har landsstýrið hevur áhuga í at virka ímóti kapping á figgjarmarknaðinum, um Føroya Banki verður einskildur.

Landsbankin heldur, at hóast landsstýrið helst vil hava sum mest fyri bankan, so stendur føroyska samfelagið seg best við at hava kapping á øllum marknaðum, eisini figgjarmarknaðinum.

Landsbankin heldur, at tað er ein fyrimunur, um landsstýrið við at einskilja Føroya Banka kemur sær burturúr eigarastøðuni. Landsbankin heldur somuleiðis, at landsstýrið eigur at átaka sær ein meir aktivan leiklut sum myndugleiki, ið verjir áhugamál brúkaranna, og við at stuðla uppundir kapping á figgjarmarknaðinum.

5.3. Skilnaður millum almenn áhugamál og áhugamál hjá privatari fyrítøku

Ein týðandi uppgáva hjá peningastovnum er at meta um verkætlanir fara at klára at rinda lán og rentur aftur, og um váðin í verkætlanini er lítil ella stórur. Onnur atlit, sum til dømis landspartamenning og arbeiðsloysi í ávísnum økjum, er ikki partur av teimum fyrilitum, sum ein peningastovnur vanliga skal taka.

Landsstýrið velur, sum er, nevndina í Fíggingargrunninum og kann sostatt óbeinleiðis velja nevndina í Føroya Banka og harvið fremja politisk áhugamál hjá landsstýrinum.

Landsmyndugleikarnir kunnu ikki skuldsetast fyri at hava misbrúkt hendan móguleika at velja nevndarlimir við tí fyri eyga at fáa teir at fremja politisk mál í tíðarskeiðinum síðan Føroya Banki gjørdist ogn hjá landskassanum í 1992-94.

Við einskiljing av Føroya Banka, verður hesin móguleikin heilt burtur. Sjálvt um landsmyndugleikarnir ikki hava brúkt nevndarvalini til Fíggingargrunnin og Føroya Banka politiskt, heldur landsbankin, at tað er ein fyrimunur, um hesin móguleikin verður avtíkin.

5.4. Strategiskur eigari mótvegis fleiri smáum eigarum

Fleiri viðurskifti ávirka, um einskiljingin førir til meira kapping á føroyska figgjarmarknaðinum. Sannlíkindini fyri at fáa kapping eru størri, um bankin verður seldur einum strategiskum eigara, enn um hann verður seldur í smáum. Ein strategiskur keypari, sum frammanundan bjóðar útlenskum viðskiftafólkkum ymisk produkt og veitingar hevur lætt við eisini at bjóða tey til føroyingar.

6. Einskiljing frígevur figgjarorku hjá landskassanum

Einskiljing av Føroya Banka førir við sær, at virði bankans verður flutt yvir til landskassan sum gjaldføri og kann nýtast at rinda skuld landskassans við. Landsbankin hevur ikki gjørt nakra neyva meting um virðið á bankanum, men heldur, at leysliga metingin á 1,5 til 2 mia. kr., sum hevur verið frammi í fjølmiðlunum, er realistisk, mett við vanligum virðisásetingarhættum.

Nakað av virði bankans kann takast úr bankanum, áðrenn hann verður einskildur. Føroya Banki hevur ein eginpening á 47 % av vigaðu útlánunum (solvensprosentíð), meðan Føroya Sparikassi td. hevur ein eginpening á 19 %. Peningastovrnarnir, sum eru undir eftirliti av danska figgjareftirlitinum, hava í meðal ein eginpening á 14 % av vigaðu útlánunum.

Ein kann tí siga, at ein partur av eginpeninginum hjá Føroya Banka er ”óneyðugur”, við verandi virksemini bankans. Ein privatur eigari hevði útlutað sær sjálvum tann “óneyðuga” eginpeningin úr bankanum. Um bankin verður einskildur, so kann landsstýrið tí eins væl flyta “óneyðuga” eginpeningin, áðrenn bankin verður einskildur.

Uttan mun til, um bankin verður niðurkapitaliseraður áðrenn ella aftaná eina einskiljing, so fær landsstýrið umvegis Fíggjargrunnin áleið somu upphædd kr. fyri hann.

Landsstýrið hevur í samgonguskjalinum avrátt, at privatiseringsinntøkur skulu nýtast til at afturgjalda skuld. Rentan av skuldini til danska ríkið er 5 % um árið, og tí er skuldin til danska ríkið dýrasta skuldin í lötuni. Landskassin skyldar í lötuni ríkiskassanum 1,5 mia. kr. Verða tær 1,5 mia. kr., sum figgingargrunnurin og landskassin fáa frá einskiljingini allar goldnar inn á ríkisskuldina, so minka rentuútreiðslur landskassans 75 mió. kr. Í tann mun prísurin táttar í 2 mia. kr., kann landskassin rinda skuld í enn størri mun. Í hesum føri hevði verið talan um at rinda aftur lánsbrævasculd. Henda skuld hevur nakað lægri rentu, góð 3 % í meðal. Um landsstýrið rindar 500 mió. kr. afturat av skuld síni, so minka rentuútreiðslur landskassans við umleið 15 mió. kr. Við realistiskum fortreytum kann landsstýrið sostatt rokna við at minka rentuútreiðslurnar við 75-90 mió. kr. Landsstýrið roknar við vinningsbýtisinntøkum frá Føroya Banka á 50 mió. kr. í 2005 og 2006. Tilsamans batnar figgjarlógin sostatt við 25 til 40 mió. kr., um Føroya Banki verður einskildur.

7. Samandráttur og niðurstøða

Ein økt kapping, ein meira effektivur figgjarmarknaður og lægri útlánsrenta hevði havt stóra ávirkan á einstaka húskið. Rentútreiðslurnar høvdu minkað, keypsorkan hevði vaksið og einstaka húskið hevði tikið størri lán.

Økt kapping og lægri útlánsrenta høvdu gjørt, at fyrítøkurnar høvdu fingið størri yvirskot, og sum eitt tað týðningarmesta, so hevði lægra renta ført til størri íløgur. Uppá longri sikt føra størri íløgur vanligu til størri búskaparvøkstur. Lægra rentan hevði eisini ført til bött kappingarføri mótvegis útlondum.

Fyri peningastovnssektorin hevði økta kappingin í fyrsta umfari ført til lægri yvirskot hjá peningastovnunum. Teir høvdu verið noyddir at tillaga kostnaðarstöðið niðureftir og eftir eina tíð høvdu teir endurvunnið ein part av yvirskotinum.

Fyri búskapin sum heild førir økt kapping, lægri útlánsrentur og størri avkast av uppsparing til, at keypsorkan og eftirspurningurin verður størri, og at búskaparliga virkseimið tísil verður størri.

Fyri landskassan hevði økta kappingin og lægru rentuútreiðslurnar hjá húskjum ført til lægri rentustuðul til húskini, og at figgjarlógin og kommunufiggjarætlanirnar batnaðu. Økta keypsorkan og størri búskaparliga virksemd høvdu ført til, at inntøkur landskassans gjørdust størri, og høvdu somuleiðis ført til størri yvirskot ella minni hall á figgjarlógini.

Afturgjalding av skuld við inntøkuni frá einskiljingini hevði ført til minni rentuútreiðslur hjá landskassanum og minni hall á figgjarlógini.

Hinvegin hevði økt kapping ført til, at yvirskotið hjá Føroya Banka hevði verið á einum lægri støði enn tað er nú, og at virðið av bankanum hevði minkað. Økta kappingin hevði eisini ført til størri búskaparvøxtur, sum hevði økt nakað um virðið á bankanum, men samanumtikið hevði landskassin fingið eina minni inntøku fyri bankan.

Um Føroya Banki verður ogn hjá privatum eigarum, so verður hann meir hugaður at átaka sær meir váða fyri at fáa størri avkast. Hann verður eisini meir opin fyri at hava part av virkseminum uttanfyri landoddarnar.

Við at einskilja Føroya Banka sleppur landsstýrið burturúr dupultleiklutinum, har landsstýrið sum eigari av Føroya Banka kann hava áhuga í, at kappingin verður lítil, og har landsstýrið sum kappingareftirlitsmyndugleiki hevur áhuga í, at kappingin verður økt.

Um landsstýrið einskilur Føroya Banka, so verður møguleikin hjá landsstýrinum heilt burtur at ávirka nevndina hjá Føroya Banka gjøgnum nevndarvalið av Fíggjargrunninum til at fremja politisk áhugamál. Landsbankin heldur ikki, at landsstýrið kann skuldsetast fyri at hava brúkt hendan møguleikan.

Landsbankin heldur samanumtikið, at tað er best fyri føroyska samfelagið sum heild, at verulig prískapping verður á figgjarmarknaðinum.

Landsbankin heldur somuleiðis, at landsstýrið eigur at taka støðu til, um tað ætlar at stuðla uppundir kapping á figgjarmarknaðinum. Sum nevnt hevur støðutakan landsstýrisins munandi ávirkan á virðið á Føroya Banka. Landsstýrið eigur tí alment at boða frá, um tað ætlar at stuðla uppundir kapping á figgjarmarknaðinum, áðrenn tað lýsir bankan til sølu, so keyparar av bankanum kunnu vita, um føroyski figgjarmarknaðurin framvegis kann væntast at vera eitt duopol ella um føroyski figgjarmarknaðurin í framtíðini verður ein effektivur marknaður við kapping.